

11. Leshchenko A. K. Kul'tura soi' na Ukrai'ni / A. K. Leshchenko. – K.: Vyd-vo Ukr. Akad. s.-g. nauk, 1962. – 325 s.

12. Leshchenko A. K. Kul'tura soi' / A. K. Leshchenko. – K.: Naukova dumka, 1978. – 236 s.

Mukhanov V. M., Ph.D., senior lecturer in history and philosophy of Ukraine Vinnytsia National Agrarian University (Ukraine, Vinnytsia), muhan2004@mail.ru

Historical analysis of research affairs in soybean production in Ukraine in late XIX – early XX century

The purpose of the article is to conduct historical analysis of the genesis of research in the case of soybean cultivar on Ukrainian ethnic territories in the late XIX – early XX century.

The study used general scientific methods, historical and comparative system analysis and special methods of historical research – analysis of legal documents.

The article analyzes the milestones origin and development of systematic research interest in cultural soybeans, keyword report analyzes the contribution of staff in the establishment of research hvluzi case in soybean production in Ukraine.

Keywords: soybean, culture, research business, variety production.

* * *

УДК 94:(947:943)070(477)«19»

Олешко Н. П.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, Харківський національний автомобільно–дорожній університет (Україна, Харків), sufika19@gmail.com

Золотарьов В. С.,

кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства, Харківський національний автомобільно–дорожній університет (Україна, Харків), zolvist@i.ua

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОЛЬСЬКО–УКРАЇНСЬКОЇ КОНФРОНТАЦІЇ У ГАЛИЧИНІ ПОЧАТКУ ХХ СТ. УКРАЇНСЬКОЮ НАДДНІПРЯНСЬКОЮ ПРЕСОЮ

Публікація присвячена висвітленню польсько–українського протистояння в Галичині на початку ХХ ст. Нашими завданнями є: дослідити і з'ясувати, за матеріалами української наддніпрянської преси, головні причини польсько–українського протистояння, визначити основні питання, що викликали польсько–український антагонізм за аналізом наддніпрянської періодики, виявити причини непослідовної тактики національної боротьби українського політикуму, окреслити наслідки польсько–української конфронтації.

За підсумками дослідження української наддніпрянської преси початку ХХ ст. можна зазначити, що причини польсько–українського антагонізму були викликані панівним становищем поляків. Також їх намаганням установити польський контроль над усіма сферами життєдіяльності у східній частині Галичини, заселеній переважно українцями. Відповідно, українці, не завжди активно і вдало, протистояли польській політиці, використовуючи різні засоби боротьби за свої права.

Ключові слова: польсько–українська конфронтація, українська наддніпрянська преса, міжнаціональні суперечки, Галичина.

Відстоювання своїх прав на існування нації і держави, на жаль, як не дивно, залишається актуальним для України початку третього тисячоліття. На сьогодні українці продовжують боротися за повне усталення демократичних принципів у своїй державі проти російської агресії, шовінізму, засилля та впливу, що є абсолютно далекими від демократичних засад. Можна провести історичну паралель зі становищем України початку ХХ ст., коли український народ боровся за свої національні, політичні права проти російського і польського свавілля.

Початок ХХ ст. характеризувався загостренням національного питання в Австро–Угорщині. Активізація національних рухів була притаманна усім народам Австро–Угорської імперії даного періоду. Зокрема, прагнення поляків відродити втрачену державність, а українців вийти з–під польської залежності,

виявляючи свою національну ідентичність, призвело до боротьби українців Галичини із поляками, які були там фактичними володарями. У зв'язку з ростом національної свідомості українського народу ця боротьба посилювалася [16, с. 434–435]. Особливістю польсько–українського конфлікту був його маргінальний характер. Це проявилось не лише в політичній, культурній, релігійній конфронтації, а й у психологічному несприйнятті одне одного.

Українці Східної Галичини намагалися створити підґрунтя для майбутньої державності. Конституційний лад Австро–Угорської держави відкривав певні можливості для розвитку українців Галичини та Буковини порівняно з Наддніпрянською Україною, де українці не мали такої політичної свободи. Оскільки цей розвиток відбувався під постійним польським гнітом, то набував радикального характеру [8, с. 293]. У досліджуваний період національно–визвольний рух у Галичині охопив усі верстви українського суспільства, серед якого все більше поширювалася національна ідея, поглиблювалася національна свідомість.

Спіраючись на конституційні свободи, передова українська громадськість в Австро–Угорщині висунула вимогу відокремлення Східної (української) Галичини від Західної (польської), об'єднання її з Буковиною та створення з них окремого українського краю [3, с. 307]. Боротьба за досягнення даної мети була затяжною, оскільки Австро–Угорщина у своїй політиці в Галичині спиралася на польську шляхту, яка не збиралася поступатися владою.

Польсько–український політичний конфлікт висвітлювалися та ретельно аналізувалися на шпальтах українських періодичних видань Наддніпрянщини початку ХХ ст.

Метою даної публікації є дослідження польсько–української конфронтації у Галичині початку ХХ ст. під кутом зору української наддніпрянської преси даного періоду.

Останнім часом певні аспекти з даного питання проаналізували Ю. Плекан [15], О. Аркуша [1], А. Кучеренко [9], І. Горбова [6].

Основною джерельною базою даної проблематики є матеріали української наддніпрянської преси 1906–1904 рр.

Основною причиною національних суперечок в Австро–Угорській імперії, за визначенням депутата віденського парламенту Євгена Левицького, є недосконалість австрійської конституції [10, с. 155]. Є. Левицький констатував, що конституційний процес в Австро–Угорщині відбувався протягом 1860–1867 рр. і за законом поділ держави на «історичні краї» не відповідав розміщенню населення за національностями. Крайовими статутами 1861 року було закріплено поділ Австро–Угорщини на коронні краї, що названі «історичними». Але та історичність була випадковою, бо коронні краї заселяли різні народи. Тобто за етнографічною структурою народи держави мали свою національну територію, однак через безпідставне введення «історичних» коронних країв національні території було просто поділено на шматки. На цій неприродній основі крайової автономії було побудовано державно–правовий лад, що забезпечував панування німцям і полякам в Австрії та угорцям в Угорщині.

У Галичині з 1848 року до 1916 року намісниками були поляки, що очолювали крайову адміністрацію та Крайову Шкільну Раду [4, с. 179]. Великими земельними власниками Східної Галичини теж були поляки. Польська адміністрація була всевладною і всіма силами намагалася не допустити українців на жодну адміністративну посаду. Політика колонізації українського населення розповсюджувалася на освіту, народне господарство. У цьому польську адміністрацію підтримував австрійський уряд через вдячність за підтримку парламентського польського кола державної політики. Українські журнали й газети Наддніпрянщини відмічали нахабство, з яким польська шляхта, яка була провідною в галицькій адміністрації, проводила асиміляційну політику щодо українського народу в Галичині [2, с. 12].

Польська крайова адміністрація в Галичині вигадувала різні засоби, щоб усталити свій вплив на український народ. За свідченням «Рідного краю», на початку ХХ століття проти волі українців було введено закон про закладання польських осель на українських землях, який називався «Про оселі на виплат», шляхом переселення польських колоністів із західних польських земель на східні [14, с. 9].

Українські часописи в Наддніпрянській Україні акцентували увагу на поширенні ополячення українського населення по селах Східної Галичини. Наприклад, у газеті «Рада» відзначалося, що у «Чернігові ще у 80-ті роки ХІХ ст. все населення говорило українською мовою, а в 1911 році – тільки старі люди, молодь же вже розмовляє польською; колись виключно українське село Плотичі 1911 року налічувало лише 1/5 українського населення, решту польські ксьондзи ополячили» [5, с. 4]. А В. Доманицький зазначав, що польський уряд на початку ХХ ст. зробив зі Львова, який уважався галицькою українською столицею, польське місто. Зі 150 тисяч населення у Львові мешкало тільки 30 тисяч українців [7, Ф. 114, №472, арк. 3].

На сторінках «Української життя» наголошувалося на планомірній колонізації української території польським етнографічним елементом і колонізації українського народу та наводилися факти планомірного зменшення українського національного елементу в Східній Галичині. Відзначалося, що польський уряд проводив еміграційну політику шляхом заселення польськими колоністами східної частини краю, при цьому відбувалося витиснення українського населення, а відтак за перше десятиріччя ХХ ст. приріст українського населення складав усього 4,3%, а польського – 218% [17, с. 28]. Також процес колонізації відбувався шляхом насильницького спольщення народної та вищої школи і перетягування українського населення з уніатського обряду в римо-католицький.

Польським панівним становищем у Східній Галичині були незадоволені всі верстви українського населення. На початку ХХ століття у боротьбу за права українського народу вступає українське студентство, яке було незадоволено колонізацією університету у Львові та вимагало окремого українського університету. Тим більше, що за австрійськими законами у Львівському університеті й українцям і полякам належали однакові права.

На початку ХХ ст. незадоволення українського народу в Галичині, особливо у справах освіти, виборів до крайового сейму та австрійського парламенту, набувало радикального характеру. Цьому мимоволі сприяло зловживання і терор польських шовіністів під проводом польського політика Романа Дмовського [4, с. 189], який пропагував насильство проти українців. Це і призвело до польсько-українського антагонізму, який з початку 1900-х років до Першої світової війни помітно загострювався.

Ідеї польського націоналізму Р. Дмовського знайшли поширення серед широких верств польського суспільства. На шпальтах української наддніпрянської преси наголошувалося на тому, що поляки називали себе вибраним народом, якому призначено здійснити особливу місію. А вся польська національна політика була спрямована на придушення самостійного національного розвитку народів, які були у складі польської держави. Польські політики намагалися зробити з Галичини типову «польську провінцію» [13, с. 463]. Як в Росії, так і в Польщі не визнавали й не хотіли визнавати такої національної одиниці як український народ, говорили, що такого народу немає й не може бути, є тільки руський (російський) та польський народи. Не визнавали окремої української мови, культури, традицій та історії українців. Із моменту панування Польщі над українськими землями поляки вважали українську територію територією Польщі, а український народ складовою польського.

На сторінках «Літературно-наукового вісника» наголошувалося, що через спільну історію польського та українського народів червоною ниткою пролягало прагнення з польського боку надати завоюванню українських земель характер обопільної згоди. Мета цієї згоди полягала у тому, щоб змусити українців погодитися з польським устроєм, польським пануванням на цих землях; погодитися з тими умовами життя, які будуть імпонувати полякам. І, звичайно, що така «згода» будувалася не на демократичних засадах як рівні з рівними й абсолютно не передбачала налагодження польсько-українських відносин на основі визнання українських інтересів. Всі польсько-українські відносини розглядалися тільки з позицій, вигідних Польщі [13, с. 463]. У журналі відзначалося, що про польсько-українську згоду в основному говорили польські слов'янофіли. Цю думку висвітлював польський місячник «Swiat slowianski» у Кракові, у якому редактор журналу Конечний 1905 року вмовляв український народ Російської імперії знайти спільну мову з поляками, не звертаючи уваги на польсько-українські протиріччя в Галичині. Він писав: «Без огляду на Львів можуть порозуміти ся Краків із Києвом, чи навіть із Полтавою. Червона Русь тратить тепер і мусить тратити першенство на Україні, відколи Ви там над Дніпром і Десною стаєте до політичної праці. Наступає зміна головної української квартири. В кожнім разі певна річ, що польсько-українські відносини рішатимуться не у Львові» [13, с. 464].

Картину польсько-українських відносин в Галичині показав Іван Франко у статті «Русько-польська згода і українсько-польське братання» [18]. Він зазначав, що проти галицьких українців повстала вся польська нація від шляхти до пролетаріату не тільки через національне

питання, а й соціальні справи. Отже, галицькі українці були проти укладення всяких союзів між поляками та наддніпрянськими українцями не через ненависть до польського народу, а через любов до нього та жалість до свого народу. Але на шпальтах польського місячника «Swiat slowianski» 1907 року говорилося, що галицькі українці неприхильно ставилися до польської справи та пропонували ненависть до польського народу й заважали у справі об'єднання поляків і російських українців щодо створення історичної Польщі. Наголошувалося на тому, що між поляками й українцями ще з Х століття відбувався процес асиміляції, а цілі провінції та землі були польсько-українськими землями, і не було між ними етнографічної межі, як між росіянами й українцями [13, с. 466]. Головним обов'язком уважалося дати галицьким українцям все, що їм належить: визнати українську мову урядовою нарівні з польською в Галичині; заснувати окремий український університет у Львові; заснувати під патронатом австрійського уряду в Галичині українські школи без дозволу галицького сейму. Щодо поділу Галичини на два окремі «коронні краї» – Східну українську Галичину й Західну польську Галичину – та українізації польського університету у Львові слов'янофіли виступили категорично проти [13, с. 467].

На думку слов'янофілів, головною перешкодою в справах порозуміння між галицькими українцями та поляками було те, що не було з ким порозумітися. Польський місячник наголошував на тому, що організація українських партій у Галичині знаходилася на примітивному рівні, вони не могли діяти в позитивному напрямку навіть для самих себе і між ними не було порозуміння, до того ж їх представники ворогували між собою. Також українськими партіями не вироблено ніякої спільної національної програми, тому тільки польська сторона може ініціювати порозуміння, а українські представники на це буцімто не здатні [13, с. 467]. Звісно, що такі висловлювання ґрунтувалися на суто польських поглядах.

На протипагу польським слов'янофілам на сторінках «Літературно-наукового вісника» зазначалося нерозуміння й незнання даного питання та перекручування фактів із боку польської сторони. По-перше, відзначалося про тісний зв'язок національного й соціального визволення українського народу, оскільки українська нація зазнавала і соціального, і національного гніту [13, с. 468]. По-друге, роз'яснювалося, чому галицькі українці неприхильно ставилися до підтримання російськими українцями прагнення польської шляхти панувати на колишніх українських землях, зокрема у Східній Галичині. Отже, польські політики розуміли «польську справу» як своє неподільне панування на всіх українських землях, що колись належали Речі Посполитій, а український розвиток мав допускатися настільки, наскільки це буде в інтересах польської сторони. А це вступало у протиріччя з національними потребами українського народу. По-третє, називалися безпідставними нарікання слов'янофілів, що галицькі українські політичні кола не мають ясної загальнонаціональної програми. Польські політики просто не хотіли чути про цю програму [13, с. 470]. По-четверте, відзначалося, що польські політики під проводом польської шляхти вважали себе

панамі, а український народ – підданим, якому можна для «порозуміння» щось «дати». Однак український народ прагнув бути повноправною нацією. А здобути таку рівноправність можна було поділом Галичини на дві автономні території – польську й українську [13, с. 472]. Це прагнення було загальнонаціональною програмою всіх українських партій Галичини, навіть соціал-демократичної, яка донедавна була під впливом польської соціал-демократичної партії і в резолюції крайової партійної конференції у червні 1907 року зазначила, що «національний гніт у Галичині є одним з факторів, які затемнюють класову свідомість і класову боротьбу серед пролетаріату панівної (польської) і поневоленої (української) нації» [11, с. 158], а вирішення національного питання в Галичині можливе тільки через її поділ. Однак домогтися такого поділу законним шляхом в досліджуваний період, коли українська політична репрезентація як в австрійському парламенті, так і в галицькому сеймі представляла меншість, було неможливим. Отже, перш за все українські партії намагалися здобути необхідну кількість голосів у парламенті та сеймі, щоб реально впливати на вирішення українського питання.

Польська шляхта в Австро-Угорщині стояла на тому, що тільки вона як представниця польського народу є в австрійському парламенті представницею краю (Галичини), а як буде жити й розвиватися український народ буде залежати від шляхти. В «Літературно-науковому віснику» зазначалося, що «абсолютна Австрія, Австрія з німецьким національним характером і германізаційними тенденціями, боролася з тим польським державним принципом в ім'я свого державного принципу; а Австрія конституційна, проголошуючи в теорії принцип національної рівноправності, в практиці санкціонувала в Галичині польський державний принцип: всі землі Польської Речі Посполитої повинні зберегти на все польський державно-політичний характер, а інші народності мають право до національного розвитку лиш настільки, наскільки це нічим не загрожує тому польському державно-політичному характерові» [12, с. 397–398]. Тобто українське питання в Галичині вважалося місцевою справою коронного краю, в яку центральний уряд не мав наміру втручатися [19, с. 456]. Оскільки вирішення українського питання покладалося на галицький сейм, то польська політика була спрямована на утримання влади над усім краєм, зокрема над українським народом. Австрійський центральний уряд так само дотримувався даної тези і не хотів руйнувати відносини з польськими політиками, які були однією з вагомих політичних сил в австрійському парламенті.

Таким чином, основними причинами польсько-українського антагонізму були державний устрій Австро-Угорщини, недосконалість основного закону держави та польська шовіністична політика, що створило підґрунтя для міжнаціональних суперечок.

Головними проблемами у польсько-українському антагонізмі були такі: утворення територіально-національних автономій в Австро-Угорській імперії: української на теренах Східної Галичини та Буковини, польської на теренах Західної Галичини; українізації освіти в Західній Галичині; заснування українського університету у Львові; ухвалення нової виборчої

сеймової реформи на підставі рівного, безпосереднього, тайного та загального виборчого права.

У польсько-українських відносинах досліджуваного періоду спостерігався важливий чинник – політика угод та українського опортунізму. Це надавало змоги польській адміністрації та польській парламентсько-сеймовій більшості впродовж багатьох років відволікати українців від принципової тактики в національно-визвольній боротьбі, вирішувати справи на свою користь.

Можна також з'ясувати причини, що спонукали українських депутатів удатися до непослідовної тактики боротьби, опортуністичної політики щодо вирішення українського питання: сильна опозиція польських партій і москвофілів проти українського клубу, а як наслідок – розчарування українських представників; відсутність союзників українського клубу; зміна тактики польського кола з провокуючої на заспокійливу; перехід парламентського клубу до політики опортунізму через сеймову погоджувальну політику українських представників; неприйняття українськими політиками критики й нехтування реальними порадами; міжпартійні негаразди в українському парламентському клубі.

Список використаних джерел

1. Аркуша О. Польсько-українські дискусії про національний характер Східної Галичини на початку XX ст. / Олена Аркуша // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2006–2007. – Вип. 15. – С. 586–606.
2. Буча у Львівському університеті // Рідний край. – 1907. – №9. – С. 12–13.
3. Велика історія України: У 2-х томах. – Т. II. – К.: Глобус, 1993. – 400 с.
4. Верига В. Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.) / В. Верига. – Львів: Світ, 1996. – 447 с.
5. Галичина (од власного кореспондента). Сумні факти // Рада. – 1912. – №47. – С. 4.
6. Горбова І. Специфіка месіанської ролі польської інтелігенції у Східній Галичині кінця XIX – початку XX століття / І. Горбова // Сучасні наукові дослідження представників суспільних наук – прогрес майбутнього: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 27–28 березня 2015 р. – Львів, 2015. – С. 10–14.
7. Інститут рукописів б-кі ім. Вернадського у м. Київ.
8. Крип'якевич І. П. Історія України / І. П. Крип'якевич – Львів, 1990. – 520 с.
9. Кучеренко А. Поглиблення польсько-українського протистояння в Галичині на зламі XIX–XX ст. / А. Кучеренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://istarhiv.chdu.edu.ua/article/viewFile/86329/81946>.
10. Левицький Є. Чесько-німецький спір / Є. Левицький // Літературно-науковий вісник. – 1909. – Т. 46, Кн. 4–6. – С. 155–169.
11. Лозинський М. З австрійської України / М. Лозинський // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 40, Кн. 11. – С. 156–166.
12. Лозинський М. З австрійської України. Убивство галицького намісника / М. Лозинський // Літературно-науковий вісник. – 1908. – Т. 42, Кн. 5. – С. 396–404.
13. Лозинський М. З польсько-українських відносин. «Славянська політика» – чи «історична Польща»? / М. Лозинський // Літературно-науковий вісник. – 1907. – Т. 37, Кн. 1–3. – С. 463–473.
14. М. К. Галицька українська справа / К. М. // Рідний край. – 1907. – №11. – С. 9–10.
15. Плекан Ю. В. Польсько-українське протистояння в боротьбі за реформування виборчого законодавства до австрійського парламенту та Галицького сейму: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. / Ю. В. Плекан. – Чернівці, 2004. – 17 с.
16. Полонська-Василенко Н. Історія України. – У 2 т. – Т. 2. Від середини XVII століття до 1923 року / Н. Полонська-Василенко. – Київ, 1992. – 607 с.

17. Правобережець В. Політика польських керівних сфер по отношению к Україні / В. Правобережець // Украинская жизнь. – 1912. – №12. – С. 15–36.

18. Франко І. Русько-польська згода і українсько-польське братання / І. Франко // Літературно-науковий вісник. – 1906. – Т. 33, Кн. 1. – С. 152–166.

19. Цегельський Л. З австрійської України / Л. Цегельський // Літературно-науковий вісник. – 1910. – Т. 49, Кн. 2. – С. 454–463.

References

1. Arkusha O. Polsko-ukrayinski diskusiyi pro natsionalnyi karakter Shidnoyi Galichini na pochatku XX st. / Olena Arkusha // Ukrayina: kulturna spadshchina, natsionalna svidomist, derzhavnist. – Lviv, 2006–2007. – Vip. 15. – S. 586–606.
2. Bucha u Lvivskim universiteti // Ridniy kray. – 1907. – №9. – S. 12–13.
3. Velika istoriya Ukrayini: U 2-h tomah. – T. II. – K.: Globus, 1993. – 400 s.
4. Veriga V. Narisi z istoriyi Ukrayini (kinets XVIII – pochatok XX st.) / V. Veriga. – Lviv: Svit, 1996. – 447 s.
5. Galichina (od vlasnogo korespondenta). Sumni fakti // Rada. – 1912. – №47. – S. 4.
6. Gorbova I. Spetsifika mesianskoyi roli polskoyi inteligentsiyi u Shidniy Galichini kintsya XIX – pochatku XX stolittya / I. Gorbova // Suchasni naukovyi doslidzhennya predstavnikov suspilnih nauk – progres maybutnogo: Materiali mizhnarodnoyi naukovu-praktichnoyi konferentsiyi, 27–28 bereznya 2015 r. – Lviv, 2015. – S. 10–14.
7. Institut rukopisiv b-ki im. Vernadskogo u m. Kyiv.
8. Krip'yakevich I. P. Istoriya Ukrayini / I. P. Krip'yakevich – Lviv, 1990. – 520 s.
9. Kucherenko A. Pogliblennya polsko-ukrayinskogo protistoyannya v Galichini na zlami XIX–XX st. / A. Kucherenko [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: <http://istarhiv.chdu.edu.ua/article/viewFile/86329/81946>.
10. Levitskiy E. Chesko-nimetskiy spir / E. Levitskiy // Literaturno-naukoviy visnik. – 1909. – T. 46, Kn. 4–6. – S. 155–169.
11. Lozinskiy M. Z avstriyskoyi Ukrayini / M. Lozinskiy // Literaturno-naukoviy visnik. – 1907. – T. 40, Kn. 11. – S. 156–166.
12. Lozinskiy M. Z avstriyskoyi Ukrayini. Ubivstvo galitskogo namisnika / M. Lozinskiy // Literaturno-naukoviy visnik. – 1908. – T. 42, Kn. 5. – S. 396–404.
13. Lozinskiy M. Z polsko-ukrayinskih vidnosin. «Slavyanska politika» – chi «istorichna Polshcha»? / M. Lozinskiy // Literaturno-naukoviy visnik. – 1907. – T. 37, Kn. 1–3. – S. 463–473.
14. M. K. Galitska ukrayinska sprava / K. M. // Ridniy kray. – 1907. – №11. – S. 9–10.
15. Plekan Yu. V. Polsko-ukrayinske protistoyannya v borotbi za reformuvannya viborchoho zakonodavstva do avstriyskogo parlamentu ta Galitskogo seymu: avtoref. dis. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. / Yu. V. Plekan. – Chernivtsi, 2004. – 17 s.
16. Polonska-Vasilenko N. Istoriya Ukrayini. – U 2 t. – T. 2. Vid seredini XVII stolittya do 1923 roku / N. Polonska-Vasilenko. – Kyiv, 1992. – 607 s.
17. Pravoberezhets V. Politika polskih rukovodyashchih sfer po otosheniyyu k Ukraine / V. Pravoberezhets // Ukrainskaya zhizn. – 1912. – №12. – S. 15–36.
18. Franko I. Rusko-polska zгода i ukrayinsko-polske bratannya / I. Franko // Literaturno-naukoviy visnik. – 1906. – T. 33, Kn. 1. – S. 152–166.
19. Tsegelskiy L. Z avstriyskoyi Ukrayini / L. Tsegelskiy // Literaturno-naukoviy visnik. – 1910. – T. 49, Kn. 2. – S. 454–463.

Oleshko N. P., Ph.D. (History), Associate Professor of Department of Ukrainian Studies, Kharkiv National Automobile and Highway University (Ukraine, Kharkiv), sufika@mail.ru

Zolotarov V. S., Ph.D. (History), Associate Professor of Department of Ukrainian Studies, Kharkiv National Automobile and Highway University (Ukraine, Kharkiv), zolvist@i.ua

Characteristics of the Polish-Ukrainian Confrontation in Galicia in the Early XX Century by the Ukrainian Naddniproysk Press

The publication is dedicated to highlighting the Polish-Ukrainian confrontation in Galicia in the early XX century. Our tasks are to study and find out the main reasons of the Polish-Ukrainian conflict by the materials of the Ukrainian Naddniproysk press; identify the main issues that caused the Polish-Ukrainian antagonism on the basis of the analysis of Naddniproysk periodicals; reveal the reasons of the inconsistent tactics of the national struggle of the Ukrainian politicians; describe the consequences of the Polish-Ukrainian confrontation.

According to the results of the study of the Ukrainian Naddniprovska press in the early XX century, it can be noted that the Polish-Ukrainian antagonism was caused by the dominant position of the Poles and their attempt to establish the Polish control over all spheres of life in the eastern part of Galicia populated mainly by Ukrainians. Accordingly, the Ukrainians, not always actively and successfully, opposed the Polish politics using various means of struggle for their rights.

Keywords: Polish-Ukrainian confrontation, Ukrainian Naddniprovska periodical press, international disputes, Galicia.

* * *

УДК 94(477)«XX»

Литвин Н. М.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
філософських і соціальних наук, Київський
національний торговельно-економічний університет
(Україна, Київ), bauschlomba@gmail.com

ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В 1920–1930-Х РОКАХ

Розкрито завдання та цілі, які ставилися перед торговельно-економічною освітою з боку партії та роль комерційних училищ, інститутів в розвитку торговельно-економічної освіти в 1920–1930-х роках.

Ключові слова: торгівля, торговельно-економічна освіта, кооперація, комерційні училища.

Перехід до ринкових відносин, розвиток різних форм господарювання, щорічне зростання кількості фермерських та індивідуальних господарств вимагають створення цілісної системи торговельно-економічної освіти, яка б відповідала національним інтересам і світовим тенденціям розвитку, забезпечувала підготовку кваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців, здатних втілювати їх ужиття. Історія торговельно-економічної освіти свідчить про те, що у певні періоди розвитку нашої держави питання її реформування поставало особливо гостро і потребувало нового вирішення та більш глибокого обґрунтування. Ці періоди, насамперед, характеризуються кризовими явищами в освіті, які, в свою чергу, обумовлювались невідповідністю між існуючим змістом і новими досягненнями національного досвіду або новими завданнями, які виникають перед українським суспільством на певному етапі його історичного розвитку. Початок радянського періоду (1919–1920 рр. – початок 1930-х рр.) виявився одним із ключових в історії освіти, оскільки це був час активних педагогічних ініціатив діячів торговельної школи, дії яких спричинювались та супроводжувались активним розвитком суспільно-політичних, соціально-економічних, національних та культурно-освітніх процесів, що відбувались на українських землях.

Історія становлення і розвитку торговельної освіти та вплив кооперативного руху на цей процес в Україні впродовж 1920–1930-х рр. XX ст. означений доробком кількох генерацій визначних науковців, громадських та культурно-освітніх діячів. Різні аспекти досліджуваної проблеми вивчали: О. Пиріг, А. Мазаракі, Л. Лаврик-Слісенко та інші. Аналіз робіт вітчизняних науковців дає підстави констатувати, що ці пошуки носили фрагментарний, несистематичний характер, і дана проблема потребує подальшого дослідження і наукової розробки.

Для написання статті були опрацьовані деякі фонди Інституту рукопису, а саме: Ф.10, справа 3845–

3926 (Розпорядження президії ВУАН та листування комісії соціально-економічної комісії з видавництвом, президією 2 відділу ВУАН та іншими установами з питань наукової роботи, підготовки та підбору кадрів 2 січня 1931 – 7 січня 1932 рр.); Фонд10, справа 14629 (Стенограма доповідей на економічному диспуті ВУАН 1932 рр.); Ф. 159, справа 23 (К. Г. Воблій Письмо предложение о сокращении числа обязательных занятий для студентов экономического отделения); Ф. XXXVIII, 114 (К. Г. Воблій Программа лекций по теории кооперации 1920 г.); Ф. XXIX, 281 (Завдання марксистів в галузі викладання економічних наук. 15 червня 1928 рік).

Метою статті є спроба систематизувати існуючі данні про існування та діяльність комерційних училищ, інститутів, програм комерційних шкіл в 1920–1930-х роках.

У період НЕПу формування різних сфер Української радянської соціалістичної республіки (УРСР) відбувалось дуже повільно, оскільки нова влада категорично відмовилась від дореволюційних надбань. Зокрема, відбулось масове звернення до тогочасної зарубіжної школи, реформаторської та експериментальної педагогіки, і саме в них шукались рішення невідкладних практичних проблем. Відтак, однією з провідних педагогічних тем була трудова школа, історія її розвитку у контексті економічного розвитку суспільства. Це, насамперед, обумовлено переходом від воєнно-комуністичних методів організації виробництва до економічно обґрунтованих методів управління економікою. З переходом до НЕПу радянська влада змушена була визначити пріоритети в культурному та духовному розвитку, оскільки значна частина дорослого населення України не вмала читати й писати, неписьменними були понад 40% дітей шкільного віку, а успішний економічний розвиток був неможливий без ліквідації неписьменності, яка стала основною перешкодою розвитку кооперативного руху. У 1921 р. Раднаркомом УСРР було ухвалено декрет про ліквідацію неписьменності населення віком від 8 до 50 років та створено надзвичайну комісію для боротьби з нею.

Бурхливе зростання самоврядних селянських організацій у період НЕПу поставило перед кооперативним рухом, крім суто організаційних та господарських завдань, розв'язання цілого ряду соціально-культурних проблем, оскільки неорганізоване та малоосвічене сільське населення повинно було не лише орієнтуватися в досить складних правилах кооперативної співпраці, а й брати на себе організаційно-управлінські та культурно-просвітницькі завдання. Сільськогосподарська кооперация, що у 1921–1929 рр. поруч із сільськими радами стала головною селянською організацією, не лише об'єднала громадські інтереси всіх верств сільського населення, а й сприяла формуванню його громадянської свідомості, соціальної мобільності та піднесенню культурно-освітнього рівня. Пошуки шляхів забезпечення підготовки «кооперативної інтелігенції» та поширення кооперативних знань серед широких селянських мас поступово перетворились у кооперативну культурно-просвітницьку діяльність, що сформувала спеціальну галузь торговельно-економічної освіти, поява якої стала узагальненим показником відродження українського села.